

Notes disperses (VII)

Albert Jané

Es pot afirmar que el pronom *en* que trobem en la construcció *Abans treien alcohol de la fusta, però ara ja no en treuen* vol dir «alcohol de la fusta». Potser algú defensaria que vol dir, simplement, «alcohol» i que el complement de procedència, és a dir, «de la fusta» se sobreentén. Tant és. El cas és que el pronom no es repeteix. Però tenim algun exemple textual d'aquesta duplicació pronominal. En la traducció d'una novel·la de «La cua de palla», que, lamentablement, ara m'és impossible de citar, hi ha una ocurrència del conjunt *n'en*, que només recordo que em va semblar inadmissible. En canvi, en el singularíssim recull de poemes *Soliloquis de nyigui-nyogui*, d'Enric Casasses, trobo un cas que no gosaria qüestionar: ... *pocs se n'hi en van de paquets de tabac...* (p. 290). En aquesta construcció, sembla que caldria analitzar el primer *en* (*n'*) com el pronom lexicalitzat del verb *anar-se'n*, i el segon com un pronom amb valor partitiu, «paquets de tabac». Considerem les frases següents: *Els tres amics se'n van anar a París*, *Se n'hi van anar molt contents*, *Només se n'hi en van anar dos*. En canvi, però, no duplicaríem pas el pronom en el cas següent: *Eren tres germans i tots tres se'n van anar de casa*. *Tots tres, no, només se'n van anar dos*. És a dir, que potser es podria atribuir a la presència de l'altre pronom, *hi*, que s'hi intercala, la possibilitat, o l'admissibilitat, de la repetició del pronom *en*.

L'omissió d'un pronom adverbial (avui, dissortadament, tan habitual) no sempre origina el mateix resultat. A vegades, el resultat és una frase incorrecta, si es vol, agramatical. Per exemple, si reduïm *El president hi està d'acord* a *El president està d'acord*. Però si reduïm *El president i el secretari hi estan d'acord* a *El president i el secretari estan d'acord*, el resultat és un canvi de sentit. I si reduïm *Ara me n'hi vaig* (a casa) a *Ara me'n vaig* no hi ha ni incorrecció gramatical ni canvi de sentit, sinó, simplement, disminució d'informació.

Anàlogament, tenim *El president va dir «Veniu» i ells van venir* (dit per un que era al costat del president), *El president va dir «Veniu» i ells hi van anar* (dit per un que era lluny del president), *El president va dir «Acosteuvos» i ells es van acostar* (dit per un que era al costat del president), *El president va dir «Acosteuvos» i ells s'hi van acostar* (dit per un que era lluny del

president). Totes quatre construccions són perfectes. En el segon cas, l'omissió del pronom adverbial, és a dir, *Els van anar*, origina una frase incorrecta, bé que, sens dubte, entesa per tothom. En canvi, en el quart cas, la frase que resulta d'ometre el mateix pronom no deixa de ser correcta, però expressa un sentit diferent.

El verb *embolicar-se* admet un ús amb un complement sobreentès, si es vol, amb un valor absolut, però la locució verbal *veure's amb cor* no. Per tant, podem dir *No t'emboliquis* amb el sentit de «No t'hi emboliquis», però, en canvi, *No em veig amb cor* s'ha de considerar una oració mal formada o incompleta. Caldria dir *No m'hi veig amb cor*. És possible, però, que no tothom admeti el que s'acaba de dir.

Jo sempre he propugnat *incloent-hi la propina* (o el que sigui) en lloc de *propina inclosa*. Joan Coromines diu *propina i tot* (carta a Josep M. de Casacuberta, *Epistolaris*, p. 97). Em sembla una bona solució. Però caldria veure si és apta en tots els casos. Una vegada, a Vic, vaig captar un fragment de conversa d'un bon home que passava pel carrer: *amb l'IVA i tot*, va dir. Em sembla una solució perfecta.

Si diem *Sí que hi és* focalitzem el verb, és a dir, volem significar la presència real d'algú en un lloc determinat. Però si diem *Sí que és aquí* focalitzem el complement, volem significar que aquell es troba precisament aquí i no en un altre lloc.

El grau de lexicalització del pronom datiu amb el verb *passar* no és fàcil de determinar amb precisió. De fet, en la llengua oral, en un gran nombre de casos el complement datiu representat per un grup nominal introduït per la preposició *a*, és una aposició i, per tant, no es pot prescindir del pronom: *Què li passa, al teu germà?* Si no és així, l'ús natural i espontani potser és vacil·lant: *Això mateix (li) va passar al meu germà*. En canvi, diríem *Són coses que passen a les millors famílies*, sense cap pronom, potser perquè el complement és més aviat percebut com un locatiu que no pas com un datiu.

El quantificador *tot* quan fa de CD demana imprescindiblement un reforç pronominal, però deixa que el posem on ens doni la gana. *Podré passar a recollir-ho*

tot. Ho podré passar a recollir tot. I Podré passar-ho a recollir tot? I encara: Ho vaig poder passar a recollir tot. Vaig poder-ho passar a recollir tot. Vaig poder passar a recollir-ho tot. Vaig poder passar-ho a recollir tot? Ell, però, bon minyó, no se separa mai del seu verb.

Totes quatre solucions semblen admissibles: *La van haver d'anar a buscar, Van haver-la d'anar a buscar, Van haver d'anar-la a buscar i Van haver d'anar a buscar-la.*

Els estrenus campions de la lluita contra els pronoms forts de tercera persona com a representants d'una cosa inanimada, no diuen res de l'ús abusiu d'aquests pronoms quan es tracta de la presentació d'un personatge: Ara tenim entre nosaltres el famosíssim Negre de Balaguer. Ell pot exhibir un currículum impressionant. Ell és el protagonista d'un gran nombre d'anècdotes, peripècies i aventures. Ell s'ha distingit per l'agudesa i l'oportunitat de les seves respostes. Ell és el company inseparable del no menys famós Escrivà de Banyoles.

Hi ha paraules que eren molt vives i habituals, pròpies de la llengua col·loquial i espontània, i, desapercebudament, deixen de ser-ho. I en reedicions modernes de llibres escrits fa cent anys són substituïdes per unes altres, probablement no d'una manera deliberada sinó inconscientment, perquè qui ha picat el text les ignorava i sense adonar-se'n n'ha teclada una de semblant. «Si ens tinguéssim contemplacions» diu, en la versió original, un dels personatges, el senyor Buixó, de la novel·la *Pilar Prim*, de Narcís Oller. En una versió moderna, de la Biblioteca Selecta, diu «Si ens tinguéssim complicacions». «Sant Ponç, ermitana... Un galant sant, patró de la condícia» diu el pastor, l'inefable personatge de *Solitud*, la novel·la de Víctor Català. Però en la moderna edició de la MOLC diu «patró de la codícia». I *contemplacions* «miraments» i *condícia* no són pas paraules que haguéssim après als llibres.

Curiosament, el substantiu corresponent al verb *adaptar* és *adaptació*, però el corresponent al verb *adoptar* no és *adaptació* sinó *adopció*. Coses de la llengua.

Confonem el registre informal amb el resultat de la ignorància gramatical. Qui diu, «Tu, carallot, et tinc que dir una cosa», també diu, anàlogament, «Honorables consellers, amb tot el respecte us tinc que fer saber...».

La descoberta d'un sinònim fins ara, o fins aleshores, ignorat, no ha de fer pensar que la forma equivalent que sempre havíem fet servir és una forma incorrecta. Que en un moment determinat sapiguem

que *espill* és un mot existent en català, viu en moltes contradites i usat per molts escriptors, no vol pas dir que el seu equivalent *mirall* sigui inadmissible. I viceversa, és clar. Qui sempre ha dit *espill* i un dia descobreix *mirall* no cal, si no vol, que canviï aquell mot per aquest. Alguns que han sabut que es considera lícit dir *anar a caçar bolets*, frase verbal habitual en català nord-oriental, ara rebutgen *anar a buscar bolets*, com si es tractés d'una frase espúria.

En el camp de la nomenclatura botànica i zoològica sempre es pot fer alguna descoberta ocasional, un nom desconegut de planta o d'animal, que no es troba en cap repertori o obra de referència. Algú, aleshores, es fa la il·lusió que ha descobert una nova espècie, vegetal o animal. De fet, però, l'única cosa que ha descobert és un nom nou, que en el cas de la botànica, per exemple, es pot afegir als 35.000 (!) del recent recull *Noms de plantes. Corpus de fitonímia catalana*, dirigit per Joan Vallès.

Popularment s'accepta de més bon grat la sinonímia que l'homonímia. El boletaire, per exemple, del Vallès Occidental, a qui informen que a Mallorca d'un rovelló en diuen un esclata-sang, és capaç d'acollir bonament la notícia, a la qual no formula cap objecció. Però aquest mateix boletaire, si li diuen que en certes comarques d'una espècie semblant al rovelló, i sembla que encara més apreciada, en diuen un pinetell (*Lactarius deliciosus*), ho rebutja categòricament, perquè tota la vida ha designat amb el nom de pinetell una altra espècie molt diferent del rovelló i poc apreciada. Dirà que en diguin com vulguin, però que el pinetell ÉS un altre bolet. I no el trauran d'aquí.

Que dos mots siguin sinònims no vol dir que tinguin el mateix tractament gramatical. En el cas dels verbs, especialment, dos sinònims poden tenir un règim diferent, com és ara *regalar* i *obsequiar*, en què el complement indirecte del primer (una designació personal) passa a ser el complement directe del segon, mentre el directe d'aquell, en aquest és un complement regit per una preposició: *Li vam regalar un llibre* i *El vam obsequiar amb un llibre*. Aquesta diferència de règim verbal és molt habitual en els verbs de comunicació, com *dir*, *informar*, *comunicar*, *assabentar*, etc., que es poden considerar sinònims.

La terminologia administrativa és totalment arbitrària. A vegades ve determinada per un ús tradicional, a vegades per les tendències de la moda o pels capricis personals, per l'esnobisme. Així, un mot com *espai* representa una novetat en aquesta terminologia i s'usa des de fa un cert temps en lloc de *secció*, *departament*, *servei*, etc. Termes com *director*, *gerent*, *regent*,

regidor, *rector*, etc., són, de fet, sinònims. La tradició determina l'ús en un bon nombre de casos, però en d'altres és totalment arbitrari, segons una decisió personal o col·lectiva.

En les traduccions o adaptacions de títols d'obres literàries o musicals es poden trobar casos interessants de sinonímia, amb reaccions anàlogues a les que s'acaben de descriure. Hi ha una cèlebre òpera de Mozart que en català sempre se n'ha dit *La flauta màgica*, amb una solució idèntica a la del castellà, l'anglès i l'italià. En francès, en canvi, no. En francès diuen *La flûte enchantée*, és a dir, *encantada* en lloc de *màgica*. Però si ho explico, perquè ve a tomb, sempre hi ha algú que em retopa dient que no és ben bé el mateix.

No s'acaba de saber si els mots *tàxon* i *espècie* són sinònims o no. Si fan servir l'un amb el valor de l'altre vol dir que són sinònims; però, si fos així, en el diccionari hi hauria d'haver una remissió i no dues definicions diferents.

Que una sinonímia determinada sigui paral·lela en dues llengües no vol dir que sigui idèntica. La sinonímia entre les paraules catalanes *mot* i *paraula* no és la mateixa que hi ha entre les paraules anàlogues del francès, *mot* i *parole*. En català podríem prescindir de *mot* i recórrer sistemàticament a *paraula*. I, de fet, això és el que realment s'esdevé en el llenguatge d'un bon nombre d'usuaris. Contràriament, no podem recórrer a *mot* en expressions com *paraula d'honor*, *paraula de Déu*, etc. En francès, en canvi, el terme *mot* és imprescindible per a designar la lletra o conjunt de lletres que formen una unitat lèxica.

Els verbs *caçar* i *pescar* volen dir, com és ben sabut, coses diferents. Però, en sentit figurat, són sovint sinònims. Per exemple, *caçar o pescar un bon marit, una pubilla rica*.

Els qui sempre han dit, d'acord amb el llenguatge del seu rodal, *anar a caçar bolets*, i protesten, indignats i ofesos, contra els qui es riuen d'aquesta expressió dient que a caçar s'hi va amb una escopeta, si sabien que en una altra contrada en deien *anar a pescar bolets* també se'n riurien de bon grat, i demanarien, sarcàstics, si els pescaven amb canya o amb xarxa.

Hi ha lexicògrafs (en el sentit més ampli i fins i tot abusiu del terme) que quan es tracta de decidir la inclusió o no inclusió d'un mot al diccionari normatiu, creuen, o sostenen, que una informació completa sobre ell ha de determinar categòricament aquesta decisió. I això és efectivament així en un bon nombre

de casos, si es vol, en la major part dels casos, però no pas en tots, ni de bon tros. A vegades, les raons per a la inclusió no són prou diriments, i els lexicògrafs han de prendre una decisió: acceptar el mot o no acceptar-lo, no hi ha una tercera solució. I doncs, necessàriament, en la decisió hi ha d'haver un punt d'arbitrarietat. S'addueix sovint la freqüència d'ús, però la freqüència d'ús a vegades és relativa. No hi ha unes balances que fixin si el mot de què és qüestió en té prou o no per a determinar la seva admissió normativa.

Un dels últims premis de poesia «Carles Riba» es diu *Dret al miracle*, de Víctor Obiols. Em recorda aquell llibre de poemes del poeta i dermatòleg Antoni Font que es deia *Dret al pedrís*. El sintagma *dret a*, evidentment, hi és usat amb un valor diferent en cada cas. Qui se'n recorda, encara, del poeta Antoni Font? Ja fa una colla d'anys que és mort. Vam llegir els nostres poemes en la mateixa sessió de les Barrolles del doctor Colomines, i ens vam fer bons amics. Devia ser l'any 1962, i em sembla que era l'última sessió que es va celebrar.

No ésser-hi tot és una locució verbal ben coneguda. En principi és una frase negativa, i així surt en els repertoris. Però bé ha de ser possible el seu ús positiu. Per exemple: —*Em sembla que aquell noi no hi és tot.* —*Sí, sí que hi és tot. Ja ho crec, que hi és tot.*

Els sufixos de derivació *-isme* i *-ista* generalment es corresponen, però no pas sempre. Així, formes com *cristianisme*, *ascetisme* o *cinisme* no presenten les formes corresponents en *-ista*. Anàlogament, no existeixen les formes en *-isme* corresponents a *artista*, *congressista* o *contrabandista*. La tria del sufix a vegades és per raons formals, a vegades és arbitrària. Així, les formes respectives induïren segurament a fer *cristià* de *Crist* i *budista* de *Buda*. En canvi, Carles Riba, de *Maragall* va fer alhora *maragallià* i *maragallista*, i d'una manera arbitrària, podríem dir forçosament arbitrària, va donar a cada derivat el sentit que li va convenir.

«Voleu mets?» era la frase amb què abans, a Barcelona, una colla de nens d'un carrer proposava un partit de futbol a la colla d'un altre carrer.

Es diu *mitjora* per *mitja hora* i *convence'l* per *convèncer-lo*. Però es tracta de dos casos molt diferents. Qualsevol usuari normal de la llengua quan diu *mitjora* es creu que diu *mitja hora*, diferencia mentalment i inconscientment les dues paraules del sintagma, i quan veu escrit *mitja hora* no li sembla que aquesta forma escrita no correspongui al que ell diu habitualment. En canvi, aquest mateix usuari, quan veu escrit *convèncer-lo* no pot evitar de considerar que es tracta d'una forma artificiosa que no correspon al seu parlar.

Els francesos se senten més afalagats i cofois de poder dir que els seus grans clàssics, Molière, Victor Hugo o Jules Verne, han estat traduïts a llengües exòtiques de la Polinèsia o de l'Àfrica central, que no pas que han estat traduïts al català. Això més aviat els fa sentir incòmodes i són capaços de silenciar-ho.

Caure alguna cosa. Com ho definiríem? Potser «produir-se un petit benefici econòmic com a conseqüència d'una determinada actuació o circumstància».

Hi ha un mot que si li llevem l'accent esdevé el seu diminiu: *tomàquet*. Potser no és l'únic.

Comparem *Estan tan convençuts de la bondat del seu consell que no se saben estar de donar-lo* i *Estan tan convençuts de la bondat del consell que no se saben estar de donar...* En la primera oració, el mot *que* és una conjunció, segon terme de la correlació *tan... que*. En la segona el mateix mot és un terme relatiu, complement directe de l'oració que introdueix o subordina. Pel que fa al segon terme de la correlació no es diu, perquè es tracta d'una construcció incompleta, el·líptica, com mostren els punts suspensius, i amb un cert valor exclamatiu. Notem, també, que el determinatiu del substantiu *consell* en la primera oració és el possessiu *el seu*, i en la segona és la subordinada relativa.

En certs municipis no gaire grans, l'alcalde sol desplaçar-se habitualment amb cotxe sense necessitat. Ho fa per evitar que els seus amics l'aturin al mig del carrer per plantejar-li un problema que, en rigor, s'hauria de plantejar formalment en les dependències de la casa de la vila. Ho solen fer amb aquests mots introductoris: «Escolta, Joan, ara que et veig...» És un cas especial d'ús del mot *que* com a relatiu temporal.

Si diem *Ho preguntarem al meu germà, que hi entén molt*, potser el mot *que* es pot analitzar com un relatiu (... *el qual hi entén molt*) i, alhora, com una conjunció causal (... *perquè hi entén molt*). Però en *No et deixis la bufanda, que fa molt fred*, només sembla possible la segona anàlisi.

L'adverbi *només* i els seus equivalents (*solament, tan sols...*) són mots amb una gran capacitat per a donar un valor imprecís, o múltiple, a aquelles frases en què intervenen, perquè en certs casos la restricció que representen tant pot afectar el conjunt de la frase com un o diversos dels seus components. Per exemple: *Només beu aigua de l'aixeta*.

En un llenguatge no formal avui és força corrent d'usar l'adverbi *després* com a simple terme copulatiu. Si un va a París cada mes diem que hi va sovint, però

si té el pare a l'hospital i el va a veure un cop al mes no direm mai que hi va sovint. Però això, els diccionaris no ho poden pas explicar.

Diem *Per la Mare de Déu d'Agost a les set ja és fosc*. Molt bé. Només es pot dir d'aquesta manera. En canvi, si més no teòricament, podríem dir *Per Sant Josep a les set encara és clar* i *Per Sant Josep a les set ja és clar*. Depèn del punt de vista que hàgim pres en consideració, és a dir, *a les set (encara)*, que deu ser, segurament, la solució més usual, o *per Sant Josep (ja)*. Comparem, també, *Per Sant Medir a les set encara és fosc* i *Per Sant Josep a les set ja és clar*. I *Per Sant Josep a les sis ja és fosc i a les set encara és clar*.

La preposició *segons* pot ocupar una posició variable quan coincideix amb una preposició feble: *A segons quines hores / Segons a quines hores, De segons qui parlen / Segons de qui parlen, Amb segons qui va / Segons amb qui va, Per segons on passen / Segons per on passen, En segons qui confien / Segons en qui confien*. Potser la solució més normal és amb la preposició feble en segon lloc.

No se n'han adonat fins avui vol dir que avui se n'han adonat, i *Fins avui no se n'han adonat* tant pot voler dir que se n'han adonat avui com que encara no se n'han adonat.

Sense res és una frase formada amb dos mots suposadament negatius, a la qual no atribuirem mai un valor positiu o afirmatiu. *No sense res*, en canvi, sí que equival a *amb alguna cosa*.

No sembla que hi hagi cap diferència, des del punt de vista gramatical, entre *Hi havia quatre figuretes blaves i quatre de verdes* i *Hi havia quatre figuretes blaves i una colla de verdes*. Però en la segona d'aquestes oracions la preposició *de* que forma part de l'expressió quantitativa *una colla de* elimina la que té la funció partitiva. Si es vol, es pot dir que en *una colla de verdes* la preposició té una doble funció.

El verb *examinar-se* (intr. pron.) demana o, si més no, comporta habitualment un complement introduït per la preposició *de*: *Avui ens hem examinat d'àlgebra*. Aquest complement, per tant, és susceptible d'ésser representat pel pronom *en*. Però també es pot sobreentendre: *D'anglès, ja me'n vaig examinar la setmana passada, Encara no m'he examinat de química: ja m'examinaré la setmana que ve*.

La conjunció de finalitat *perquè* sempre s'usa correctament, *perquè* i no *per a què*, en frases com *perquè callis, perquè ho sàpigues, perquè no sigui dit*.

La locució conjuntiva causal *ja que* té el mateix valor, teòricament, que la conjunció *perquè*, però sembla que inclogui una certa idea de fatalisme, de resignació davant els fets consumats, tal com es pot dir que mostren els exemples següents: *Queda't, ja que has vingut; Ja que no ho podem evitar prendrem paciència; Jo hauria dit que no, però ja que ho dius tu m'ho crec.*

El meu germà (e.p.d.), en els darrers anys de la seva vida, no s'havia sabut estar d'incorporar al seu llenguatge el castellanisme *sin embargo*. Quan era jove no ho deia pas. Què devia dir, en lloc d'això? Estic convençut que deia *en canvi*.

Ja sabem que els menjars i les begudes no es proven, es tasten. Però també es poden provar. A la carta del restaurant ens crida l'atenció un plat que no coneixíem: musclos a la brasa amb xampinyons i espàrrecs de marge. Podria ser bo. Va, a veure, ho provarem.

El dret a parlar incorrectament, que avui alguns proclamen, no ha d'excloure, com sembla que pretenen, el dret a parlar correctament.

Segons el Fabra, encara no era pertinent una frase com *Em va fer molta il·lusió anar a París*, perquè el mot *il·lusió* significava 'esperança sense fonament real', però el DIEC, d'acord amb l'ús actual del terme, ja li reconeix, també, el sentit 'engrescament que s'experimenta amb l'esperança o la *realització* d'alguna cosa'. La cursiva és nostra. És a dir que, com sabem, les paraules amplien incessantment l'extensió del seu significat.

Pot semblar una obvietat, però no em sé estar d'afirmar que si un vol saber si tal o tal paraula és al diccionari o no hi és, el que ha de fer és mirar-ho, que no costa gens, perquè tots els mots hi figuren per rigorós ordre alfabètic. I ho dic perquè no tothom ho considera així. N'hi ha molts que ho volen determinar per deducció lògica, cosa que els permet d'adquirir tota mena de raons i d'arguments a favor de la seva inclusió o de la seva exclusió. Potser creuen que mirar-ho al diccionari està a l'abast de qualsevol, i no es volen rebaixar, potser pensen que la consulta elimina dràsticament la llaminera ocasió de controvèrsia. Qui sap.

Es pot dir que *demanar* queda entremig de *preguntar* i de *pregar*. Així, tant podem dir, d'una banda, *Li vaig demanar on anava* com *Li vaig preguntar on anava*, i de l'altra *Us demano que hi assistiu* com *Us prego que hi assistiu*.

Encara que és un ús no recollit pel diccionari, és un fet que el verb *abandonar* es pot usar amb valor absolut:

Abandono. És un ús que tots els jugadors d'escacs coneixen prou bé.

El mot *aplec* és una de les nostres petites joies lèxiques. Cal recordar que els aplecs no eren, ni de bon tros, com potser algú creu, exclusivament de sardanes. És un mot intraduïble, que havia aparegut sovint, entre cometes, en textos en espanyol. Però ara, els qui sempre parlen de recuperar i no volen saber res de conservar, dels aplecs en diuen trobades. Cada vegada es perd un bon mot.

De petits, al carrer, a Barcelona, jugàvem a la pesta bubònica. Qui parava n'havia de tocar un altre amb la mà, i així li encomanava la pesta. És clar que no sabíem el significat de la paraula *bubònica*, ni ens preocupàvem de saber-la. El nom del joc era, simplement, una etiqueta, com tantes n'hi ha, que, curiosament, havia perdurat al llarg dels segles.

Els diccionaris no poden reflectir tota la realitat com sembla que sovint pretenen alguns, principalment, els especialistes. Però a vegades la ultrapassen.

Quan un no accepta les formes del llenguatge que alguns li volen imposar, aleshores fan veure que vol imposar les seves.

Els qui, encara que sigui críticament, parlen dels «peperos» no s'adonen que, involuntàriament, els fan una mica el joc. Si no, dirien els del PP, que és la nostra manera castissa, tradicional i genuïna de dir-ho.

J'en aurai fait le paris és una frase habitual del francès col·loquial que més d'un cop, en àlbums de còmic o historieta gràfica, hem vist traduïda per *n'hauria fet la juguesca*. És un calc literal, absolutament inacceptable. Les frases equivalents en bon català són *M'hi jugaria el coll, M'hi jugaria qualsevol cosa, No sé què m'hi jugaria...*

La sinonímia entre *Haver-hi roba estesa* i *Haver-hi moros a la costa* és ben evident, així com la que hi ha entre *Ja ho diré demà* i *Ja ho diré cantant*. Però en el primer cas es tracta de dues locucions verbals, que admeten tot el paradigma de la conjugació, i en el segon cas, en canvi, no es tracta sinó de modismes o maneres de dir.

Una vegada, ja fa una colla d'anys, per iniciativa d'un benemèrit patrici que ja no és d'aquest món, em van tributar un homenatge al Palau dels Congressos de Barcelona, un local grandiosos. Entre tots, érem onze de colla. Si ho explico, a fi d'eliminar la sensació de ridícul, dic que el local era buit de gom a gom.

Abans, de les antigues torres de guaita popularment en deien torres de moros. No sé si aquest nom s'ha de considerar políticament incorrecte. Però no hem de patir, perquè em sembla que actualment ja no ho diu ningú.

És molt difícil —potser impossible— de discernir entre la metàfora i la impropietat de llenguatge. Però és possible que algú formulï aquesta qüestió d'una manera diferent: no s'ha de confondre la metàfora amb la impropietat de llenguatge.

Hi ha rieres i torrents, és a dir, cursos d'aigua designats amb un d'aquests noms genèrics, que són més importants i cabalosos que altres cursos denominats rius. Només cal comparar la cabalosa riera Major, al nord del Montseny, amb el riu Sió, un magre afluent del Segre.

Al capdavant hi ha molts més poetes del que ens pensàvem. Potser sí, ben mirat, que els crítics tenen raó: l'única manera eficaç de valorar un poeta és desqualificant tots els altres. Ens hi hem de resignar.

No es tracta d'una cosa banal ja ha esdevingut, gairebé, una frase banal. Ha de competir amb *No es tracta d'una cosa irrellevant*. Es diu també d'una qüestió o d'una pregunta.

En els bons casaments d'abans, d'ara fa seixanta o setanta anys, se solia interpretar una missa de Perosi. I, segons les cròniques de societat, el dinar s'havia celebrat en un cèntric restaurant. En realitat, potser no era tan cèntric com això, però era una manera de dir que el gran àpat no s'havia fet a Cal Joanet o a la Fonda Vidal.

El mot anglès *drink* s'ha de traduir sovint no per *beguda*, com hem llegit tantes vegades en novel·les policiaques, sinó per *copa*. O per una frase verbal: *Què volen beure? Volen beure alguna cosa?*

Abans es considerava propi d'un noi espavilat i net de clatell dir una procacitat a una noia d'una manera prou enginyosa perquè a ella no li fos possible de queixar-se, de manifestar-se ofesa o agreujada. Per exemple, es podia tractar de calenta una noia dient-li, en un to de reprensió amistosa, «Ai, dolenta més que calenta» perquè la frase, fonèticament, era molt pròxima a «Ai, dolenta més que dolenta», perfectament acceptable. Avui, és clar, tot això fa riure, es veu ridícul i infantil de cap a peus. Fins i tot fa sentir (o passar) allò que en diuen vergonya pels altres. Els temps canvien, és un fet.

Cèsar August Torres i Josep Pla es miraven l'alta muntanya d'una manera molt diferent, amb un entusiasme romàntic el primer, i amb un escepticisme irònic, i un pèl impertinent i tot, el segon. Però coincidien plenament en els comentaris exagerats, grandiloqüents, quan parlaven de la impressió que causen els grans desnivells, els abismes insondables i paorosos.

The Waste Land, el títol del cèlebre poema de T.S. Eliot, ha estat traduït per *La terra erma*, *La terra gastada* i *La terra eixorca*. Però el diccionari d'equivalències (anglès-català) només proposa el primer d'aquests tres adjectius.

Abans es parlava sovint del «sistema no t'hi fixis», una expressió popular per a designar una cosa feta de qual-sevol manera, no precisament d'una manera barroera sinó més aviat no subjecta a normes molt estrictes. En realitat, hauria de ser, pròpiament, el «mètode no t'hi fixis». Però el mètode i el sistema, encara que són dues coses diferents, tenen punts de contacte que duen a l'ús d'una de les dues paraules per l'altra.

L'Editorial Barcanova va ser fundada l'any 1980 al meu despatx del carrer Fontanella, de Barcelona, pel meu amic Joan Agut, que ja fa deu anys que ens va deixar. Sempre se n'havia dit així, Editorial Barcanova, com manen els cànons i la consuetud, d'acord amb les normes de la pròpia llengua. Però des de fa poc s'ha deixat temptar per la falsa lluïssor de la sintaxi anglosaxona i, com algunes altres editorials, és veritat, no ha sabut evitar de sotmetre-s'hi servilment. Ara es fa dir Barcanova Editorial. Aquesta deserció, aquesta defecció, aquesta claudicació, aquesta renúncia a un signe d'identitat d'una editorial a la qual, durant molts anys, m'he sentit tan vinculat per nombroses raons, no ha deixat de produir-me una certa tristesa. ■